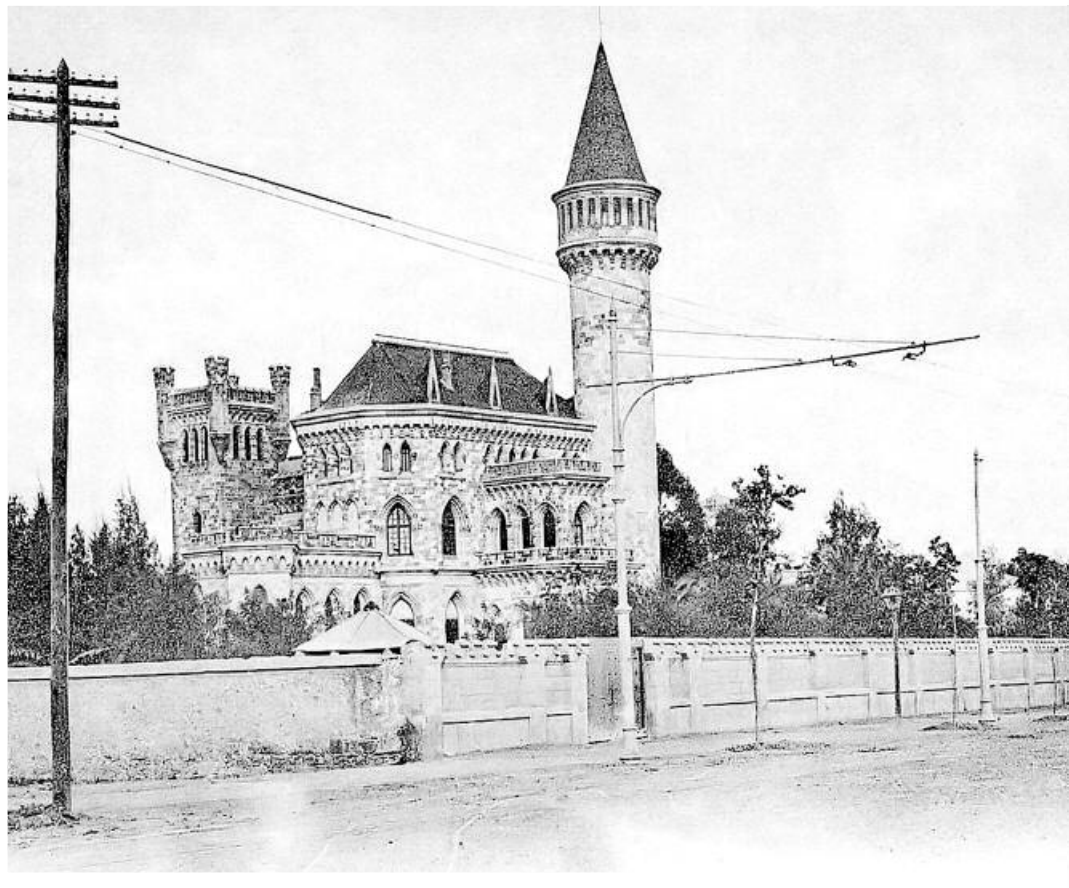

La història amagada Mariano González

Palau Ripalda de València, enderrocat el 1967. A la dreta, Casa dels Agulló de Xàtiva, comptes de Ripalda, en el carrer Montcada, esfondrada el 1968, en una fotografia d'Adolfo Garcia del mateix any.

ELS AGULLÓ DE XÀTIVA I EL COMPAT DE RIPALDA DELS BANCALS AL SENAT

L'autor de l'article data l'arribada a Xàtiva dels Agulló des de terres d'Alcoi i la seua posterior progressió social. El rastre de la família, però, se perd en 1942 en morir sense descendència l'última filla amb el títol de Ripalda, Dolores

Fa unes setmanes la premsa informava de la notícia de la mort de la comtessa viuda de Ripalda, títol ben conegut pel gran públic per raó d'estar emparentat amb la casa real. No és tan conegut, en canvi, que durant més de cent anys el títol el va ostentar un llinatge valencià de Xàtiva, els Agulló. De com va ser allò i d'altres anècdotes relacionades tracta per damunt damunt aquest article.

Fins el començament de l'era industrial, les fortunes d'una part dels llinatges de cognoms inacabables del país endinsaven les arrels més antigues en la terra, en la propietat de bancals d'horta, de vinya o de moreres; és a dir, no poca noblesa valenciana té ascendents llauradors que arribaren a un estatus privilegiat, gràcies a acumular capital procedent de la venda de l'excedent de les collites. No era estrany que, en el transcurs

de successives generacions, les inversions en rendes segures fetes amb habilitat i encert quallaren en un ascens social fins que alguns membres aconseguien emparentar amb nobles o adquirir títols nobiliaris magnífics o curiosos que, en el fons, no eren més que els sobrenoms dels terratinents, agraciats amb prerrogatives fiscals i judicials sobre uns microestats feudals, que acaparaven els mitjans de producció i tenien pobles sencers treballant per a ells. D'això la nostra ciutat en sap molt perquè, amb poques excepcions, tots els actuals municipis existents en uns 20 km a la redona tenien eixe estatus jurídic.

► **Des d'Alcoi.** A primers del segle XVI alguns membres de la família Agulló havien baixat de les muntanyes d'Alcoi per fer-sellauradors en la terra de l'horta de Xàtiva, més agraïda que la seua. Cal

dir que eren molt prolífics i que van donar lloc a multitud de descendents, com ara: el blanquer **Gaspar Agulló**, capità durant les Germanies, la venerable **Margareta Agullona**, filla de llaurador, o el seu parent **Francesc Agulló**, un calceter que va fer tants duros que es convertí en mercader, i en 1595 ja s'intitulava ciutadà, tractament que en València correspon a un estament social. El seu fill, **Pere Agulló**, va fer societat amb **Jau-me Menor**, pertanyent a altre llinatge sorgit del no res, per invertir capital en l'abastiment de carn a la ciutat, comprant "mulates cetrils" en Bicornp a un morisc convers de Beneixida i, sense parar d'invertir en béns productius, va aconseguir que els seus nés, a mitjans del segle XVII, emparentaren amb els distingits Alsamora d'Alcoi, amb la poderosa família Lluquí d'Alzira, amb els rics comerciants Jordà i els mercaders

mallorquins Llinàs. Uns foren cavallers de Montesa i altres senyors d'Estubeny, com el seu nét, **Tomàs Agulló**, casat amb **Teresa Gamieta**, de la família de mercaders toledans i del mestre d'obres que va construir l'església d'Algemés i la de Vallada. Com veiem, un ascens vertiginós.

Francisco Agulló Gamieta va plantar el seu domicili en el millor emplaçament de la ciutat: a l'inici del carrer de Montcada, front a l'església de Sant Francesc. El seu nét, també de nom Francisco, cavaller de Montesa, va adquirir una regidoria noble de l'ajuntament de la Ciudad de San Felipe i feu un casament enlluernador amb la seua cosina **Josefa Sánchez Belmont**, marquesa de Campo Salinas. Quedaven ja lluny i oblidats aquells inicis d'immigrants, treballadors de la terra i teixidors de calces. I no obstant, l'ascensió no es va detenir. En la següent generació, **José Joaquín Agulló**, nascut ja en València, va acumular al títol de marquès el de baró de Tamarit i el més prestigiós de comte de Ripalda, heretat de sa mare, originària de Navarra, tot i que cap dels títols comportava jurisdicció, i també el de director de l'Acadèmia de Belles Arts i el de senador reial: els Agulló al cim de la societat valenciana i de Madrid. Va ser en aquella generació, a finals del segle XIX, quan l'arquitecte **Joaquín Arnau** va construir en el passeig de l'Albereda de València l'icònic

castell-palau neogòtic d'inspiració francesa, per encàrrec de la comtessa viuda, **Josefa Paulín**, amb la qual mantenia el que ara es diu "una relació sentimental", com sabia tota València.

Amb la seua filla, **Dolores Agulló**, morta el 1942 sense successió, es va extingir aquesta branca Agulló, i el títol de Ripalda va recaure en un descendent d'un cunyat d'un avantpassat seu del segle XVII que havia casat amb els Marichalar, sense cap vincle de sang ni amb els Ripalda ni amb els Agulló, una raresa en qüestions successòries nobiliàries. Però el palau va anar a parar als seus nebots, comtes de Berbedel, els quals, en 1967, van aconseguir incloure'l en una tèrbola operació urbanística especulativa projectada per l'Ajuntament de València per obtenir diners del solar de l'antiga Fira de Mostres. Aquella joia arquitectònica única, feta pels Agulló, va ser enderrocada quasi alhora que el seu palau del carrer de Montcada de Xàtiva s'esfondrava una nit de 1968 a causa de l'extrema degradació i abandonament en que va romandre durant molts anys. Res queda dels Agulló ni dels seus palaus rococó i romàntic. El seu arxiu privat, on hi havia centenars de documents de famílies de Xàtiva va anar d'antiquari en antiquari de València, i encara en 1991 l'ajuntament en va poder adquirir una part que es conserva a l'Arxiu Municipal.